

10. Վ Ե Ր Պ

Ամսթիվ թիվ 4. Պրիմ, 1861—2:
Խոյ. Թ. Պ. Պնոնանց ն. Ս. Բայսնդան
Զյ. Թ. Յ. Քիորքման, նմ:

Թոմաս Պ. Պնոնանց եւ Սարգիս Բար-
սեղեան միասին՝ 1861 Յուլիս 1ին առաջին
թիւն հրատարակեցին ի տպարանի Թ. Յ. Քիոր-
քմանց ի Կ Պրիմ՝ վարդ, Հռոմէ Մեքսիկոյ
անուն մեծ քառածալ (4 թուղթ) ամսթիւնթի
մը, որուն բաժանորդագրին էր 60 ղըշ.։ Այս
թիւն ալ իւր նմաններուն հետ պիտի հրա-
տարակէր «ուսումնական եւ բանասիրական յո-
գութներ, այսինքն կատարեցութիւններ, թէ
զրարառ եւ թէ աշխարհարառ պատմական ու
բանաստեղծական վիպասանութիւններ, ոտա-
նաւորներ, երգեր, զանազան ազատ թարգ-
մանութիւններ, բարոյական եւ իմաստասիրական
խրատներ, զուարճալիք, հանելուկք եւ երբեմն
բանադատութիւնք» եւն եւն։

Թիւրքին 8^ր թուէն (1865 Փետր. 1)
սկսեալ կը տպագրուէր Յ. Միհհէտիսեանի
տպարանն։

Վրդէն Ա. Տարին (1861—2) 12 թիւ
ունեցաւ, իսկ Բ. Տարին 4 թիւ։¹

(Հրդոմ-ի-թիւն)

Հ. Գ. Գ.

Ա Ջ Գ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ԵՂԻՍԱԲԵԹԻՆԻԱՆ ԿԱՐՈՍԻՆԱՆ ԶԱՐԴԻՆԱՆ
ԿԵՆԵՐԱՆ ԿԵՐԱՐԱՐԵԼՈՒ ԿԵՐԱԳՈՐԾԻՐԵԼՈՒ
(Հրդոմ-ի-թիւն Ի-Պրիմ)

Պ. Խաչ օրհնելու կամ օծելու համար՝
չորս սմագ. — Մկրտութեան համար, երեք
սմագ. պէտք է. սակայն թէ որ քնքարայրն
աղքատ է 50 ստակ բաւական է։ — Դ. Մա-
տաղը կամ ուխտը՝ ներեալ է։ Բայց հարկ է որ
տան տէրը նուիրումը կարգի բերէ ու սեղանի
վրայ տեղաւորէ. որ մարդիկ եկեղեցիէն գալուն
պէս, սեղանի վրայ գտնեն զան։ Մատաղին տէրը՝
քահանային մէկ հունգարական ֆիօրին վճա-
րելու է։ — Ե. Առաջին կարգի թաղման համար,
երկու հունգարական ֆիօրին — երրորդ կար-
գին համար, չորս. իսկ երրորդ կարգին համար,
երկու սմագ. պէտք է վճարել։ Եղայրութեանց

երիտասարդներուն՝ որոնք փոքր կը փօրեն, վճա-
րելու է առաջին աստիճանի մարդը՝ երեք հոր-
կոշ,¹ երկրորդ աստիճանին՝ երկու հորկոշ, իսկ
երրորդին՝ մէկ հորկոշ, բայց թաշկինակ տալու
հրաման չկայ, թէ որ երկրորդ ընկերութիւն
մըն ալ գտնուի, այն ատեն թաշկինակն անոր
տրուի։ Եթէ մէկ եղայրութեան անդամները
տունը չգտնուելով, փոքր չկարենան փոքր, այն
ատեն մէկալ եղայրութիւնը կրնայ փոքր փօրել։
Բայց այս դէպքին մէջ, ստակն երկու ընկերու-
թեանց մէջ բաժնուի։ Երբ որ եղբայր տուն
են, մէկալ եղայրութիւնը հոն տեղ ամենեւին
գործ չունի։ — Զ. Բառաստեղծին համար վճա-
րելու է առաջին կարգի մարդը ութը հունգա-
րական ֆիօրին, երկրորդ կարգին՝ վեց, իսկ
երրորդ կարգին՝ չորս ֆիօրին։ — Է. Նշան-
տառին համար, երիտասարդները վճարեն, եթէ
առաջին կարգի մարդիկ են, վեց ֆիօրին, եթէ
երկրորդ կարգի մարդիկ են, չորս ֆիօրին. իսկ
երրորդ կարգինները՝ երկու ֆիօրին։ Թէ որ
կամօք մէկը կամ մէկալն աւելի տալ ուզենայ,
ազատ է, արգելք չկայ, կրնայ ընել։ — Ը.
Ընկերութիւն, իր վարչահանգիստը ծառայու-
թիւն ընէ փեսային, մինչեւ որ պսակէն տուն
գան։ Սուրբ իրմէն չառնուն։ — Թիւր համար,
ալ այնուհետեւ վճարք չըլլայ։ — Թ. Պատ-
կուելու գացած ժամանակ, փեսան՝ հարսին ձեռք
տալով չտանի զինք եկեղեցին, հապա տան երի-
տասարդացն, իսկ հարսը տան տիկնայ հետ
երկայ։ Եկեղեցւոյն մէջ հարսն ու փեսան ա-
թուի վրայ շնտին։ Հարսին ձախտը չպագենն,
հապա միայն, «Աստուած շնորհաւոր» ըսնէ։
Իրիկուն, կերակրոյ ատեն, փեսան կանանց հետ
շնտի սեղան, հապա միայն ծառայութիւն ընէ.
վան զի այսպէս կը վայելէ։ — Ժ. Սեղանին
ներկայ չեղողներն ալ կրնան անոր մասնակից
ըլլալ։ Բայց, թէ որ սեղանին տէրն երիտասար-
դաց ձեռք կ'առնէ խրկել մէկուն կամ մէկալին
բան մը, պէտք է որ իր վիճակին համեմատ՝
չորս, կամ երեք սմագ տայ։ Ասոր վրայը,
զուար՝ փողոցի վրայ ոչ առաջնորդի կամ մեծ
մարդու մը, եւ ոչ ալ սեղանի վրայ մէկու մը
բան մ'ըսեն. բայց տունը կրնան ըսել։ Որուն որ
կը խրկուի կերակուրն՝ անիկայ ապա վճարքը. —
ու պարգեւ ընդունողն որուն որ կ'ուզէ, բաժնէ
այն կերակուրեան, օրով հետեւ իրեն խրկուած
են։ — ԺԱ. Այսուհետեւ հրաման չկայ հաց
կցնել ընել, կամ ալիւր մաղել, կամ հինայ

¹ Գէթ այստեղ ծանօթ է մեզ Արթ. Տ. Յ. Քէչյւ.
Մկրտանի մէկ քաղցրէն։

¹ Փոքր սուղի տեսակ մըն է։

իրազեկներէ: Ամեն մէկն իրեն ալելուր մաղէ: ու իրեն Տացն եփէ՝ իր բարեկամներովը: — ԺԻ. փեսային գգեսան օրհնելու. Համար, երեք սմազ պէտք է վճարէ Տարսնէհայրը. իսկ նորոտն օրհնելու. Համար մէկ սմազ: Գազալ՝ ալ չգտնուի Հարսանեաց տանն: — ԺԳ. Հարսանեաց Ժամանակ ութը թաշկինակէն աւելի բաժնել արգելալ է: Ատոց մէջն՝ երեքը, Տարսնէհորն է, մէկը՝ փեսային, ու երեքը՝ փեսային Տօրը կամ՝ եղբորը: Ատոց տան, որոնց որ ուզեն: Եւէ թաշկինակը՝ վագաճին տալու է: Եթէ որ օտար սեղոյն գան Հարսն առնելու, այն տանն, Հարսանեաց թաշկինակ կընայ տրուիլ՝ թէ՛ հոս ու թէ՛ հն: — ԺԴ. Հարսանեային 18 զոյգէն աւելի մարդ ներկայ չըլլայ: Ղեց զոյգը կանչէ Հարսնէհայրը. Ղեց զոյգը՝ կանչուի փեսային, ու Ղեց զոյգը Հարսին կողմանէ: Թէ որ Հարսն օտար տանողն բերեն, այն տանն, Տարսնէհայրը կընայ ինը զոյգ կանչել ու ինը զոյգ ալ փեսան, որպէս զի ըլլայ 18 զոյգ: Հինադրեմքին ալ 18 կնիկ մարդէ աւելի չգտնուի: — ԺԵ. Փեսաւորաց սեղանին, Տարսնէհայրը՝ Ղեց զոյգ մարդ կընայ հետը բերել: Հարսին հայրը զոյգ ալ, իր ամեն մօտիկ երկու բարեկամովը գալ: Բոլոր փեսաւերները կընան սեղանի նստիլ. որովհետեւ այսպէս զի բերէ պարտքն ու պատման: — ԺԶ. Մոլորեալ աղուի մէջին՝ ան գտատաւորն ընդգրկու, ուսկից որ է օրհորդը. բայց թաշկինակն ան վագաճին տրուի, ու որ պատկը կը կատարուի: — ԺԷ. Հարսանեաց տանն՝ ալ բաժակ գործածելու. Տօրման չկայ, միայն գաւաթներ: Ամենուն դիմաց ըլլայ մէկմէկ գաւաթ. ամեն մէկն իրեն թո՛ւն եղած բարեկամին առողջութեանը խմէ. գաւաթը միշտ իր դիմացն ըլլայ ու մարդու ալ չտայ: Աս կամ ան եղանակը զարնելու. հրամաններ չտրուի. որովհետեւ Հարսանեաց տէրն է զերթախոնները կանչողն ու վճարողը: — ԺԸ. Փեսան բազանիք երթալու Ժամանակ, տասներկու մարդ ալ լուացուի: Ատոց ըլլան՝ քահանան, Տարսնէհայրը, վագաճն ու երիտաւարը: Ատասներկու մարդէն Տամար Հարսնէհայրը, մէկ հունգարական ֆիօրին վճարէ: Նշխպէ՝ ամիւրելու գացած տանն, հետը տասներկու մարդ առնու. ու հոն ալ Տարսնէհայրը՝ մէկ հունգարական ֆիօրինէն աւելի վճարելու պարտական է: — ԺԹ. քահանան՝ հարսանեաց դաշինքը՝ գրի անցնելու է: — Ի. երիտաւարը՝ աւետիս քայած տաններն, եղանակէն տուն մը երգեն միայն, որպէս զի բանը շատ չերկննայ:

Ահաւասիկառաջիկայսահմանադրութիւնն
բուն բնագիրն, այնպէս ինչպէս որ կը գտնուի
հաստատութեան պատճէնին մէջ:

“Ի թղիշն Ռ Ճ. ԿԷ. ՅՈՒՆՈՒՎԱՐԻ Գ. ՕՐՆ:

Այս և գիր հաստատութեան մերոյ, յոր
 եւ հաստատեցաք, մք ի պաշտօնալու. եկիղեց-
 ւան եւ պրիզվ. եւ երկոյտաան երգվեալ
 ծերքըն: Եւ զայս գրեցաք վաան հաստատու-
 թեան գիւղիս մերոյ: Որպէս նախ եւ առաջ իսկ
 են հաստատեալք կերբայոս պատվաւոր ծերքըն,
 եւ մեզ իսկ են ծանուցեալ զհաստատութիւնս
 իւրեանց. յորոյ եւ մեզ հաճոյ թուեալ եւ
 հաւանեալ բանիցն, զոր առ մեզ են ծանու-
 ցեալ եւ մեր սոսեալ. զի պարտ է հաճոյանալ,
 վասն բազմավիշշ ժամանակիս, յորոյ եւ մք
 սսգըս հայոց կամք տարապեալ եւ ցրվեալ ի
 յերկրիս այսմիկ: Վաան այսորիկ պարտ է մեզ
 թողուլ զհայրենական անպիտան սովորութիւնը.
 քանի որ եւ ժամանակս այլ վշշգրեցաք: Է. շե
 որպէս ի ժամանակս նախկինս մերոյ: Եւ վաան
 այսու պարտ է մեզ ըսդ կարողութեան մերոյ
 հանդուրժիչ, եւ ըսդ կարողութեան հաւանիչ
 բանիցս յոր եւ հաստատեցաք իսկ, եւ եզաք ի
 գրի զհաստատեալն կերբայոս: Եւ մեզէն իսկ
 յորչափ է պարզեւեալ իմանալ զհաստատու-
 թիւնս մեր ըսդ կարողութեան մերոյ, քան
 զգրեալսն կերբայոս եզաք ի գրի զի հաստա-
 տուն մնասցէ. եւ ոչ թէ ոք զգրեալս առ ոչ
 ինչեւ համարեսցէ, եւ զի այնպիսն պատի-
 մըս կրեցաք եւ դատեսցի տուգանաւ իրր իոյ
 մեծարի:

Այս գրածնուն վրայ ամենեքեան հաստա-
տուն ըլան: — Ըսգիտըն, այս է սահմանքն
վորնոր կէրան ալ կայ հաստատած վանն քա-
հանայիցն հախի, ինչոր կէնայ նայ ամեն բանի
կու գրիներ:

1. Առաջի բունդըն այս է, յոր եփոր Ա
կտրիճ մը շանլըլիկ նայ, բահաւառն իմաց անէ,
որ բահաւառն ժամին մէջ պատուէր տայ զ կի-
րարի ալ առաջ. քան զնիշան օրնէն թէ ֆալա-
սին Տեա ֆալախին կի շանլըլի. Կով ինչ գիտէ
հասութեք կամ չի հասութեք, նայ պարտ է որ
պատ. չէ եփոր գիտնայու ու շատէ Տիօրնոն նայ
պարտաւոր կի միայ. Ետեւ զ կիրարիկ օրհնէ
տէրն տէրն զնիշաններն Ու գիտացցիկ հախն նիշան
օրհնէլու. Առաջի ձեռք մարդըն ունենայ տալու
Բ մածարի. Երկրորդն ձէլըքն զ սմագ. զ ում
մարտըն Բ. սմագ. Ու հարսի զիհաց ունենայ
տալ. առաջի ձէլըքն զ սմագ. ու երկրորդն

Բ սմագ. ու Գ ումն ալ, ալվի¹ այնպէս: Դար-
ձեալ նիշանին տէրքերն բովին դուր, ընչուր ի
ժամէն էլին, ու վիճարին տէր տէրին ու առ-
նուն զնիշաններն:

2. Բ ում բունդըն² այս է, օր գիտացվի
Հարսնեց: Աթոռ Հախի կամ տէր տէրի կամ
կտորձնունն այսպէս ըլլայ: Առաջի ձեքը մար-
դըն Զ մաճարի, երկուսում ձեքըն Դ մաճարի
Գ ում ձեքըն Բ մաճարի: Դարձեալ օր օգ-
կայ³ տէղէ բէրին զաշխին նայ ռննեան վերայ
գրեալ սուսային⁴ կէսն առնելու, թէ աթոռի
Հախ, թէ տէր տէրի թէ կտորձնուն աւելի կամ
պակաս բան չիլայ:

3. Գ ում բունդըն այս է, օր գիտացվի
խաչ օրնելու կամ օծելու Հախն թէ մէծի թէ
պիտիկի Գ սմագ. կամ թէ տղայ կընունքի գի-
տացվի Հախն Գ սմագ. Եարը իժով աղքատ
ըլլայ կընկըհարը նայ Դ պան ըլլայ:

4. Դ ում բունդըն այս է, վոր ուխդ կամ
մատաղ ըլլայ մատղին տէրը գէղանաւն խորգէ⁵
ու ըսգօլին վրայ դընէ, օր եփօր ժամէն գան
մարդիքըն, նայ ըսգօլին վրայ գանուն: Դարձեալ
գիտացվի, մատղին տէր տէրի Հախն Ա մաճարի:

5. Ե ում բունդըն այս է, վոր մարդ օր
մէնի նայ գիտացվի թաղումի Հախն: Առաջի
ձեքը մարդըլէն Բ մաճարի, Բ ում ձեքը մար-
դըլէն Դ սմագ. Գ ում ձեքըն Բ սմագ: Դար-
ձեալ կտորձնուն ալ փոս փօրէլէքն գիտացվի:
Առաջի ձեքը մարդըլէն Գ Տօրկօշ. Բ ում ձեք-
քէն Բ Տօրկօշ. Գ ում ձեքըն Ա Տօրկօշ: Ա-
գիտացվի օր լալին չի կէնայ: Եարը⁶ օր Հանդպի
օր օգկայ պրասաւաւանայ⁷ ըլլայ փոս փօրէլու
նայ նացայ տան զլախին, կամ թէ օր Հանտ-
պեր օր կըրըձնեն տուր չիլային փոս փօրէլու
ժամանակ նայ մէկալ պրասաւաւանէրուն գան ու
փոս փօրին ու զըստակն կէս անին: Եարը օր
կտորձնեն ըլնան ան առնը նայ, մէկալ պրաս-
աւան բան չունի ըսգօլին Հետ:

6. Զ ում բունդըն այս է, օր գիտացվի:
Քարտուների տէր տէր նուն. Առաջի ձեքըն Ը
մաճարի, Բ ում Զ մաճարի Գ ում Դ մաճարի:

7. Է ում բունդըն այս է օր կտորձնենըն
շաննիքի բաժին այսպէս առնուն: Առաջի ձեքը
կտորձէն Զ մաճարի, ու Բ ում ձեքըն Դ մա-
ճարի ու Գ ում ձեքըն Բ մաճարի ու աւելի բան
Հէչ չի կէնայ: Եարը օր թէ իրեն ըրտա կա-
ման տայ բան մը ընդի նայ բարի ու թէ չէ
նայ զօրօգ չիլայ կամ թէ Հարկ, ինչ օր իրեն
ըրտա կաման տայ նայ ան առնուն: Դարձեալ
պէրպընծայ⁸ օր առնուն նայ գիտացվի: Առաջի
կտորձէն Բ մաճարի, ու Բ ում Բ մաճարի, ու
Գ ում Ա մաճարի աւելի պակաս չի կէնայ:

8. Ը ում բունդըն այս է, վոր վարձահանըն
պրասաւաւայօլ ծառութիւն անին փեսին քով
մինչեւ վոր պսակէն տուն գան նայ: Դարձեալ
զբարըն⁹ շառնուն փեսին մտան, օշ Հախ կէնայ
ալ շատ թիւ:

9. Թ ում բունդըն այս է օր պսակ էրթա-
լէն, փեսան զհարսը ձեռնէն չի տանի, նուսայ
փեսան Հետ տան առաքացը¹⁰ էրթայ, ու հարսը
Հետ տան տիկնացը: Կամ թէ ժամն հարսն ու
փեսան աթոռի վրայ չի նսդի. օշ պագինն գլօխն.
զէ նուսայ սատուած ընըհաւոր ասին. կամ թէ
Հարկին երկուն փեսան ալ շատ կընտոցը ըստօ-
լը չի նսդի, նուսայ օտընվորութիւն¹¹ անէ, զէ
անպէս է պարտ:

10. Ժ ում գիտացվի օր սեղանըն ըլլայ
խրկելու նայ սեղանին տէրը խորգէ ու խրկէ: Եարը
թէ կամը ունենայ կտորձնելով խրկելու նայ
գիտացվի կտորձնուն Հախն. Գ սմագ առաջի
ձեքըն. ու Բ ում Գ սմագ. Եարը թագաւորի¹²
շախն. գուր օրամը, օշ սեղնի ժամանակ օշ
Հարսնեց, եարը տունը կըլան ասելու: Դարձեալ
ոււմ օր սեղանը տանին նայ, նայ տայ Հախն. ու
էտեւ ինքն բաժնէ սեղանըն ում օր ուղէնայ նայ,
զէ սեղանըն իրեն է խրկած:

11. ԺԱ ում բունդըն այս է գիտացվի.
Հաց կցածը, կամ ալուր մաղել կամ Հինայ
խաղցենը կամ Հինայի ալ շատ չի կէնայ: Ուժ
իրեն ալուրն մաղէ ու վով իրեն Հացն անէ, իւր
բարէկամներն:

12. ԺԲ ում բունդըն այս է, վոր գիտաց-
վի. փեսին հագուստը օրնելէքն Գ սմագ խաշլուն

1 Անտարդիցս այլեւ-թն Համառօտութիւնն է:
Ալվի, կամ ալվի Դրանիւն. անիտացը լեզուաւ կը նշա-
նակէ, զարձեալ, նոյնպէս:
2 Առա. p. 100. բառն է. կէս կը նշանակէ:
3 Ուրիշ:
4 Summa — գումար:
5 Դախի, կարգի գնէլ, բերէլ, կարգաւորել կը
նշանակէ:

6 Քայց սակայն, կը նշանակէ: Կարծեմ թաթարերէն է:
7 Լեհերէն բառով: Պրասագով կը կոչուի արհես-
տաւորաց ու վաճառականաց ընկերութիւնը:

8 Ընծայ բառը յայտնի է. քայց թէ պէրպընծայ⁸
իմ կը նշանակէ, չեմ գիտի: Գրեալն մըն ալ լիւր, օր
մարդ իմաստ մը կարենայ գանել կամ Հանել:
9 Paillos հուսկ. բառն է. օր զնուսարկան, մեծ
տար կը նշանակէ:
10 Գրեալ Հնուեցընը ընթերցողը, թէ տանուաւորին
յորնակի սեռակամն է:
11 Անտարդիւր՝ Ծառայութիւն կը նշանակէ:
12 Թագաւոր՝ Դրանիւն. անիտացը լեզուաւ կը
նշանակէ պարս, մեծ մարդ, առաջնորդ, իշխան:

վիճարե. ու նախ անհեղինակ և անգիր Դարձեալ գաղափար ալ շատ չի կենայ Հարսնիքն անպատճառ:

13. ԺԳ. ում բունդըն այս է, որ գիտացվի. Ը լայնիսն ալ շատ չիլայ Հարսնիքն: Ու գիտացվի ան Ը լայնիքն Գ խաշուին տան, Ը մը փեխինը. Գ փեխին հօրը կամ աղբօրը ձերը տան ու ինքը ում ուղենայ նայ պի տայ. ու Ը մը վագահին տան: Դարձեալ գիտացվի որ օղկայ տեղէ գան Հարսնառ. թէ ի հօս, թէ ասփոց օղկայ տեղ նայ Հարսնառացն ամենին լայնի տան ու օրը գարնուն¹ ինչ լայնի որ տան առաջ նայ անօվ ձիայ, ալ շատ լայնի չի տան:

14. ԺԴ. ում բունդըն այս է որ գիտացվի հինարկուցէն Հարսնիքն ԺԸ ձուֆո մարդըվէն ալ շատ չիլայ: Ու գիտացվի որ Զ ձուֆո խաշուին ձենէ, Զ ձուֆո փեխին դիհին Զ Զ ձուֆո Հարսի դիհին, որ Ըլլան ԺԸ ձուֆո: Կամ թէ որ օղկայ դիհէ բերէն զՀարսը նայ գիտացվի որ Թ ձուֆո մարդ ձենէ խաշուին ու Թ ձուֆո փեխան. որ Ըլլայ ալվի ԺԸ ձուֆո. կամ թէ հինարկուցէն ալվի ԺԸ կնիկ մարդըվէն ալ շատ չիլան, ու վորն որ Հարսնիք ուղենայ գալու նայ, նայ Ըլլայ հինայգործնալ:

15. ԺԵ. ում բունդըն այս է, որ գիտացվի. օտընվորաց Հարկին ունենայ խաշուին Զ ձուֆո մարդըվով գալու. կամ Հարսի հարն Բ մարդըվով, ալ մտիկ բարեկամին իրեն զվովոր ուղենայնայ. ու այն օտընվորացըն ունենան նոգէլու զէ այն է պարտ ու պատիհն²:

16. ԺԶ. ում բունդըն այս է, որ գիտացվի. աղվէն ան պիրիսին առնու ուսպոց որ աղշինին Ըլլայնայ. եարը լայնիսն ան վագահը առնու ուրուս որ պսակըն Ըլլայ նայ:

17. ԺԷ. ում գիտացվի որ խաշուին մօտ թէմնօվ³ ալ շատ չիթման ու խաշուին ալ, ալ շատ Դ բարեկամին չի ձենէ թէթմանի վրայ:

18. ԺԸ. բունդըն այս է. վոր գիտացվի. հինարկուցէն ալ շատ Հարսնիքն գօրօ⁴ չի կենայ. նուսայ Հարկի է վար գաւղընըն Ըլլան. ու ամենուն դիմաց մէ մէկ գաւաղ դնին ու վով իրեն բարեկամին խմէ. նուսայ գաւաղըն դիմացըն կենայ.

չի տայ մարտու ալ, Կամ թէ լաւուչու⁵ սպաղ⁶ չի տան, զերայ Հարսնեքը տերը լաւուչուն կի վիճարե:

19. ԺԹ. բունդըն այս է, որ գիտացվի. Եփօր փեսան բարնիք էրթայ նայ. գիտացվի ԺԲ մարդ լըվացվին, տէր տէր օվ. խաշուով. վագահով կորըճնէրով այս չափն Ըլլան: Ու ԺԲ մարդուն սեպն ունենայ խաշուին վիճարելու Ը մաճարի: Դարձեալ պրպիներաւ⁷ ալվի աստպէս ԺԲ մարդ անիլվին. ու ալվի Ը մաճարի վիճարէ խաշուին: Եարը աւելցնէ բան չունենայ խաշուին վիճարելու աս իրտարեն:

20. Ի ում բունդըն. Ունենայ տէր տերըն զգօրեկըն պերնայ տալու:

21. ԻՄ ում. գիտացվի որ կորըճներն աւելտիս քալին նայ. Ը աւելտիս մը ասին. ու Ը գօրնետաթ⁸ մը Ը տունըն ալ շատ չասին: —

ՅՈՒՆ. ԱՆԵԾԻ

Մ Ա Յ Ե Ն Ա Գ Ր Ա Վ Ա Ն

ՓՈՒՍՏՈՍ ԲԻԵՂԱՆԻՍԻՆ ԵՒ ԻՒՐ ՊՈՍՏԻՐԻԹԵՆԸ
ԽՐԴԱԽՈՂԸ

(Ըրտնալուծութիւն)

Ա երբ ցոյց տուինք, որ Հայոց թագաւորներն եւ կաթողիկոսներն ժամանակագրուած թիւնը, որ մեզ տալիս է Մ. Խորենացին, ոչ միայն սուտ եւ հակապատմական, այլ եւ որոշ նպատակով հնարուած է նոյն իսկ Խորենացուն: Նաեւ մեր յօդուածի վերջում ցոյց տուինք, որ Խորենացին սուրբ Եսայիան սպանութեան պատմութիւնը վերցրել է Գաւառոսից եւ ըստ իւր ճշգրտի՝ փոփոխութեանց է ենթարկել: Այժմ պէտք է բնիկը Խորենացու Գ⁵ գրքի բ—ծէ գլուխներին աղբիւրները:

Արդ, ասացինք, որ Մ. Խորենացին սուրբ Տրդատի մահից մինչեւ Խոսրով Կոստակի գաւազալութիւնը 2—3ամեայ (343—345) անիշխանութեան ժամանակամիջոց է սահմանում:

¹ Այսինքն ու. մեղքով չիտան խմորեղնի տեսակ մըն է, որը հիմա ալ կը չենն Գրամախուանից աղպոյցից:

² Վաշտեղէն բառ է կարծեմ, կը նշանակէ, ծառայող, աղբիւր անդին կացող:

³ Այսպէս գրուած է: Եթէ պատիւ բառը չէ, — այն տանն անտարակոյժ պատահ հասն է:

⁴ Անհետ չեմ կրնար երեւակայել, թէ ինչ բառ է ու ինչ կը նշանակէ:

⁵ Անշուշտ Ruba, հուշարարեան բառը պիտի ըլլայ. որ խմելու աման, մեծ բաժակ կը նշանակէ:

¹ Լաւու չի՝ կը նշանակէ երթալու, երթալուութիւնս
² Կարծեմ, հուշար. ԵԶԱՆԹ բառն է: Հրաման, պատուէր, կանոն կը նշանակէ: Իմաստն ան է, որ երթալուներուն հրաման կամ պատուէր չտան, որ այն կամ այն եղանակը կորենին:

³ Borbely հուշարարեան՝ կամ berbjar (ամանի պէրպէս) վաշտեղէն բառն է, որ սափրիչ կը նշանակէ:

⁴ Անշուշտ գրուած է: Անհետ չեմ կրնար երեւակայել, թէ ԵԶԱՆԹ նշանակութիւնն անիւն: